

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעורים ממורנו ורבינו

מרא דאתרא דשכונת "אדמור מצאנז-והסביבה"

מורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

פרשת נשא – תשפ"ב

התוכן:

1. "חציו לה' וחציו לכס ביום טוב (שב"ק "נשא") – עמוד 2

ניתן לצפות ולהוריד את כל שיעורי מרן הרב שליט"א

באתרנו: <http://pninim.co.il/>

תחת הלינק: [שיעורי הגאון רבי יום טוב זנגר](http://pninim.co.il/)

בית הכנסת תלמידי ישיבת פוניבז' (צעירים)

רח' האדמו"ר מצאנז 10

בני ברק

שיעור ממורנו הגאון ר' יו"ט זנגר שליט"א

ש"ק פ' נשא תשפ"ב

חציו לה' וחציו לכם ביום טוב

בפסחים (ס"ח:) יש מחלוקת בין ר' אליעזר ור' יהושע לגבי ההנהגה הראויה ביו"ט. ר' אליעזר אומר אין לו לאדם ביו"ט, אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה, ר' יהושע אומר חלקהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבית המדרש, ולהלכה נפסק ברמב"ם (הלי יו"ט פ"ו הי"ט) ובשו"ע (סי' תקכ"ט ס"א) כשיטת ר' יהושע.

המ"ב (שם סק"א) כ' וז"ל וכתבו הפוסקים דכך הוא הדרך הנכון: בבוקר מקדימין לילך לבית הכנסת ולבתי מדרשות, ומתפללין וקורין בתורה בענינו של יום, ומתפללין מוסף, וחוזרין לבתייהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות ושונין עד חצי היום, ואחר כך כשבא זמן מנחה מתפללין תפלת המנחה, וחוזרין לבתייהם להתענג בשמחת יום טוב שאר היום עד הלילה, כדי לקיים "חציו לכם" עכ"ל, ומקור דבריו ברמב"ם הנ"ל.

והנה יש להסתפק, האם המצוה היא שצריך לחלק את היום דווקא חצי לה' וחצי לכם, או שמא יכול לחלקו רובו לה', אלא שגם צריך חלקו לכם, דלכאורה מהלשון הנ"ל משמע שחצי הוא דווקא.

שיטת הפוסקים שצריך חציו לכם דווקא

האזה"ח הק' בספרו ראשון לציון על ביצה (ט"ו: ד"ה חלקהו) הסביר את שיטת הרמב"ם, שבחצי הראשון שהוא לה', יאכלו סעודה כדי שלא יהיו בתענית עד חצות, ובחצי השני אחר מנחה שהוא לכם, ישלימו ממנו מעט לתפילת מנחה, ונמצא שמה שהחסירו בחצי הראשון לצורך הסעודה בבוקר, השלימו בחצי השני במנחה לצורך תפילה, וא"כ מדויק החצי לה' וחצי לכם, ולכן כ' שאין להאריך בסעודת שחרית, כדי שלא יגזול מהחצי לה' יותר ממה שהוא משלים בחצי השני בתפילת מנחה. הרי מבואר מדבריו דס"ל דחצי לה' וחצי לכם הם בדווקא.

וכ"כ הב"ח בהלי שבת (סי' רמ"ב ד"ה ולענין) שהלשון הוא דווקא, אלא שבזה יש נ"מ בין שבת ליו"ט, שבשבת רוב היום לה' ומקצת לכם, ואילו ביו"ט צריך דווקא חציו לה' וחציו לכם, ודייק כן מלשון הרמב"ם בהלי שבת (פ"ל הי"י) שכתב וז"ל מנהג הצדיקים הראשונים, מתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת, ויבוא לביתו ויסעוד סעודה שניה, וילך לבית המדרש יקרא וישנה עד המנחה, ויתפלל מנחה, ואחר כך יקבע סעודה שלישית על היין, ויאכל וישתה עד מוצאי שבת עכ"ל, וכאן הרמב"ם לא הזכיר חצי היום כמש"כ בהלי יו"ט, אלא סתם ילמוד עד המנחה (והיינו מנחה קטנה כמש"כ הרמב"ם בהלי תפלה פ"ג הי"ב). הרי מבואר שרק ביו"ט חולקין היום ולא בשבת.

וע"ע בשאגת אריה (סי' ס"ט ד"ה ומה שהביא) שג"כ נקט כשיטת הב"ח דבעי חצי לכם דווקא.

שיטת הפוסקים שאין צריך חציו לכם דווקא

אבל הפמ"ג (סי' רמ"ב א"א סק"א) כ' וז"ל הנה חלקהו חציו לה' לאו דווקא בצמצום, רק מקצת לה' ומקצת לכם, ומצות עשה לאכול, ורשות בידו רובו לה' או רובו לכם, או חצי ממש עכ"ל.

וכ"כ השפת אמת בביצה (ט"ו.), דהא דמשמע מדברי המפרשים שצריך לחלק יו"ט דווקא חצי חצי, ודאי לא נהירא.

בשו"ת דברי מלכיאל (ח"ד סי' כ"ח ד"ה אבל) ג"כ נקט שא"צ דווקא חציו לכם, והוכיח כן מהסוגי בסוכה (נ"ג.) אמר ר' יהושע, כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה, לא ראינו שינה בעינינו. כיצד, שעה ראשונה תמיד של שחר, משם לתפלה, משם לקרבן מוסף, משם לתפלת המוספין, משם לבית המדרש, משם לאכילה ושתיה, משם לתפלת המנחה, משם לתמיד של בין הערבים, מכאן ואילך לשמחת בית השואבה. הרי מפורש שהאכילה היתה קצת מהיום ולא חצי היום. עוד העיר, שברמב"ם לא כ' חצי היום, ותמה על הב"ח הנ"ל שכתב שהרמב"ם פסק שצריך לאכול חצי היום (וע"ע מש"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ו סי' ד').

בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' קנ"ב) ג"כ נקט שעיקר החיוב דאורייתא הוא שיהיה עצרת לה' ועצרת לכם, ואין החיוב דווקא לחלק את היום בשהו, ועיקר חידושו של הרמב"ם הוא, דאע"פ שעיקר מצות שמחה היא לאכול ולשתות, מ"מ חצי היום ראוי להתפלל, אבל באמת אם אוכל ושותה ושמח קצת, די בזה, ואין חיוב שיהיה דווקא חצי היום לכם. והכי מוכח ממה שבר"ה יש מצות שמחה, שלכן התירה התורה אוכל נפש בר"ה, ומ"מ אין עושים חציו לכם, ומקיים המצוה במה שאוכל את הסעודה לבד, וא"כ הוא הדין בכל יו"ט שאין חיוב שיהא דווקא חצי היום לכם.

שני תירוצים של המהרש"א הם שתי השיטות אם בעינן חציו לכם דווקא

המהרש"א הקשה קושי, ושני תירוצים שלו הם שני הצדדים של המחלוקת דנן. שנינו בביצה (ט"ו.): ת"ר מעשה בר' אליעזר שהיה יושב ודורש כל היום כולו בהלכות יום טוב, יצתה כת אמר הללו בעלי פטסין, כת שניה אמר הללו בעלי חביות, כת שלישית אמר הללו בעלי כדון, כת רביעית אמר הללו בעלי לגינין, כת חמישית אמר הללו בעלי כוסות. התחילו כת ששית לצאת, אמר הללו בעלי מארה, נתן עיניו בתלמידים התחילו פניהם משתנין, אמר להם בני לא לכם אני אומר, אלא להללו שיצאו שמניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה. בשעת פטירתן אמר להם, "לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, ושלחו מנות לאין נכון, כי קדוש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם".

המהרש"א שם הסביר המעשה ע"פ הגמ' בשבת (י.) שיש ו' כתות לענין אכילה, שעה ראשונה מאכל לודים כו', ששית מאכל ת"ח, והכא כת ששית היו ת"ח ויצאו לאכילה בזמנם, וס"ל כר' יהושע חציו לכם וחציו לה', ואע"ג שהקדימו לאכול שעה אחת קודם חצות, י"ל שהשלימו אח"כ חציו לה' בתפלת מנחה, ועוד דע"כ חציו לה' וחציו לכם לאו דווקא קאמר, דא"כ הוה כזורק אבן לחמת כמבואר בפ"ק דשבת. הרי מבואר בתירוצו הראשון של המהרש"א, שחציו לה' וחציו לכם הוא דווקא, ולכן כ' שהשלימו החציו לה' אח"כ בבתפלת מנחה. אבל בתירוצו השני כ' שחציו לה' וחציו לכם הוא לאו דווקא.

האם יש להחשיב חצי לכם כבר מהלילה

יש להסתפק, האם ניתן לצרף שינת הלילה לחצי לכם, ואמנם בחג השבועות שרוב אנשים אינם ישנים בלילה, אינו כ"כ נ"מ לגבי החצי לכם, אבל עדיין יש לדון אם הלימוד בלילה מצטרפת לחצי לה', או שמא כל הנידון הוא אך ורק. והנה בלשון הרמב"ם קצת מדוייק דהדין של חציו לה' וחציו לכם הוא דין ביום ולא בלילה, כיון שהרמב"ם לא הזכיר הלילה כלל, ורק כתב את סדר היו"ט ביום. אבל הנצי"ב (העמק שאלה שאילתא סי' אות ח') כתב בהא דאיתא בפסחים (ס"ח:) מר בריה דרבינא כולה שתא הוה מתעני, לבר מעצרתא ופוריא ומעלי יומא דכפורי, דקיים הדין דחציו לכם ע"י שהיה אוכל בלילות, הרי מבואר

דגם הלילה מועיל לזה (וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל ח"ו סוסי' ד'), וכן מביאים גם בשם מרן הגריש"א זצ"ל (תל תלפיות קובץ ס"ח עמוד כ"ז).

י"א שלימוד התורה הוא ג"כ חצי לכם

בח"י רבינו דוד (שהיה תלמיד הרמב"ן) בפסחים (ס"ח.), הקשה על מר בריה דרבינא שהיה מתענה כולי שתא חוץ משבועות ופורים וערב יוהכ"פ, דהאיך התענה ביו"ט, הלא מצוה לשמוח, ותי' וז"ל אע"פ שהלכה כר' יהושע ששמחת יום טוב מצוה, **זה היתה שמחתו שלו בעסקו בתורה יותר מאכילה ושתייה**, אבל ביומא דעצרתא לא היה רשאי בכך כדי לראות את עצמו שמח במתן התורה עכ"ל.

אבל הראב"י (ח"י ס' קל"א) כ' שמר בריה דרבינא סבר כרבי אליעזר, שאפשר לעשות כולו לה', ולפי דבריו אין ראוי שיי"ח חצי לכם בלימוד התורה, אבל רבינו דוד שם הקשה על הראב"י, דהרי קיי"ל דהלכה כרבי יהושע ששמחת יום טוב חובה, ולכן תירץ רבינו דוד שמר בריה דרבינא לא היה יושב בתענית בתורת תענית, אלא לרב חשקו בתורה היה מונע מעצמו אכילה ושתייה כל הימים בעוד שהיה זמן בית המדרש, ולא היה אוכל עד הלילה.

שוב מצאתי בח"י חת"ס (ביצה ט"ו: ד"ה אכלו משמנים) שג"כ כתב חידוש זה, עכ"פ לת"ח שמתענג על לימודו, וז"ל ת"ח גם לימודו הוא בכלל לכם שהוא מתענג עונג נפשי עי"ז, ואכילתו נמי כולו לה', כנהנה מזיו השכינה עכ"ל. אבל לפי שיטת רבינו דוד והחת"ס, צ"ע היאך שייך לקיים חצי לה' אם הוא לומד רוב היום, דכיון שמתענג מלימודו כ"כ הרי זה נחשב "לכם", וצ"ע.

מעשה שהיה עם הגרב"צ פלמן זצ"ל כשלמד בישיבת פוניבז', ולמד את הרמב"ם הנ"ל לפני שבועות בענין ההנהגה הראויה ביו"ט, והתפלא מאוד איך אפשר ביום הגדול הזה, יום שנתנה בו תורה, לבזבז חצי היום כדי לקיים "חצי לכם", הלא היום הזה כולו מקודש בקדושת התורה, ללמוד ולהתרום ברוממות התורה, ואיך אפשר לבלות חצי יום בלא ללמוד את התורה המתוקה ונופת צופים. מיד החיש את צעדיו לבית מרן בעל שבט הלוי זצ"ל, ושאלתו בפיו, איך אפשר לקיים חציו לכם כאשר לומדים כל היום בישיבה. מרן הרב וואזנר זצ"ל ענה לו, "אם אתה לומד ונהנה מהלימוד, אתה מקיים בזה גם את החציו לכם".

סיכום לדינא

תבנא לדינא, נחלקו הפוסקים אם הדין של חצי לה' וחצי לכם ביו"ט הוא דווקא או לאו דווקא, אבל גם לפי השיטות שהוא דווקא, י"א שגם הלילה נכלל בזה, וא"כ כשישן בלילה, הרי הוא יי"ח חלק מהחצי לכם, אמנם בליל שבועות שהוא לומד כל הלילה, לכאורה אינו יכול להחשיבו בחצי לכם, ובכל משמעות הרמב"ם הוא שכל החשבון של חצי לה' וחצי לכם הוא רק ביום ולא בלילה, כיון שכתב סדר היום, ולא הזכיר הלילה כלל. ובכל זאת, לת"ח שמתענג על לימודו, בודאי יכול להחשיבו בחשבון של חצי לכם.